

УДК 347.9

CURRENT ISSUES OF THE REPRESENTATION OF THE RIGHTS AND INTERESTS OF PERSONS IN CIVIL JUDICIARY**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ****Mitusova K.S. / Мітусова К.С.**

ORCID: 0000-0002-9018-1460

*Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, Ave. Gagarina, 26, 49005**Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,**Дніпро, пр. Гагаріна, 26, 49005*

Анотація. Стаття окреслює сучасну проблематику захисту прав учасників цивільного процесу під час судового розгляду. Судова форма захисту цивільних прав є найефективнішою та найбільш досконалою формою захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів цивільних правовідносин. Право на судовий захист гарантується на рівні Конституції України, галузевого законодавства. Відповідно, цілком логічно законодавець серед загальних засад цивільного законодавства України закріпив судовий захист цивільного права та інтересу.

Ключові слова: цивільний процес, захист цивільних прав, правова допомога.

Вступ.

У порядку цивільного судочинства суди загальної юрисдикції розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав та інтересів осіб, під час чого законодавством останнім надано право на правову допомогу для представлення інтересів в цивільному процесі с процесуальним засобом реалізації громадянами права на судовий захист від посягань. Так, представник може бути як правозахисником (адвокатом), так і законним представником у випадках, визначених законодавством. При цьому, представник не замінює учасника цивільного процесу (крім випадків, в яких законні представники — батьки, опікуни, піклувальники), а діє на захист її суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів. Так, чинним законодавством України, правозахисник має бути наділений юридичною підготовкою, а саме знанням цивільного процесуального законодавства, бути фахівцем у галузі права.

Слід зазначити, що не всі громадяни мають достатній рівень знань та навичок у галузі права для того для гідного захисту своїх прав та інтересів. Саме для цього й існує інститут представництва із конкретним визначенням вимог до особи представника у галузі права.

Основний текст.

Метою дослідження означеного напряму є загальний огляд та систематизація існуючих наукових напрацювань щодо проблематики захисту прав учасників цивільного процесу під час судового розгляду справи з метою вдосконалення загальних теоретичних положень щодо вказаних учасників та обґрунтування відповідних змін до чинного цивільного процесуального законодавства.

Процес оновлення цивільного законодавства України, незважаючи на завершення кодифікаційних робіт, продовжується. Це пов'язано з багатьма

соціально-економічними факторами, серед яких окремо слід відзначити потреби цивільного обігу, які постійно змінюються. Свого часу прийняття Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) стало певним підсумком у процесі вдосконалення цивільного законодавства, впевненим кроком на шляху відродження приватно-правових засад регулювання суспільних відносин, які вперше знайшли своє концентроване закріплення у статті 3 ЦК України. Прийняття Україною загальноєвропейської світової системи цінностей, провідне місце в якій займає людина, її права, свободи та законні інтереси, призвело до зміни законодавчих акцентів у регулюванні цивільних відносин і актуалізації питання про захист цивільних прав, свобод та законних інтересів їх учасників.

Так, С. Бичкова слушно зазначає про існування, окрім, власне, структурних елементів цивільного процесуального правового статусу осіб, які беруть участь у справах позовного провадження (права, обов'язки, законні інтереси), також інших категорій, безпосередньо пов'язаних із вказаним статусом. Такими категоріями вчена називає правосуб'єктність, громадянство, принципи права, юридичні гарантії, відповідальність, свободи [1, с. 40]. І, хоча, позиція щодо законного інтересу, як елемента вказаного статусу, поки що не знайшла широкої підтримки в наукових роботах, але слід погодитись із позицією дослідниці, що законні інтереси, фактично, визначають напрям реалізації прав та виконання обов'язків [1, с. 36]. Тому, залишаючи вирішення питання про визнання законного інтересу елементом вказаного статусу на окреме дослідження, слід вказати, що характеристика цивільного процесуального статусу будь-якого учасника цивільного процесу не може бути повною без урахування його законного інтересу. Водночас, слід констатувати, що питання законних інтересів учасників цивільного процесу, так само як їх права, свободи, юридичні гарантії ще не були самостійним предметом дисертаційних або монографічних досліджень.[2]

Такі законні права та інтереси потребують гідного захисту під час їх порушення або посягання на їх порушення, зокрема, й у цивільних правовідносинах. Так, статтею 59 Конституції України передбачено право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. [3]

Доктрина правової допомоги є цілісною та гармонійною системою принципів, переконання, уявлення, ідеї, концепції та модельні правила щодо формування правового інституту та запровадження ефективної правової допомоги особам, які перебувають у будь-яких відносинах. Вона базується на інтелектуальному, духовному, культурному та науковому розвитку суспільства, держави, моралі, політичної та етичної культури цілісної та гармонійної системи принципів, вірувань, уявлень. Це система знань, яка є стрижнем теоретичної та концептуальної основи о правотворчої, правозастосовчої та правоінтерпретаційної діяльності, яка є спрямовані на забезпечення верховенства права в державі. [4]

Так, статтею 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі

договору про надання правової допомоги. [5] Таким чином виникає необхідність визначення різниці чи тотожності понять «правничка» та «правова» допомога.

Наприклад, М. Єрмаков у своїх дослідженнях вказує на відмінність «правової допомоги» та «правничої допомоги» через стандарти української мови, відповідно до яких прикметник, який застосовується для позначення відповідного виду допомоги, походить від іменника, що позначає саму професію особи, яка надає таку допомогу. Іменником для позначення особи, яка надає послуги у сфері права, є слово «правник». Отже, саме особи, що належать до правничої професії, надають професійну правничу допомогу. Більш того, терміни правовий – правничий – правний – юридичний є родовидовими синонімами [6].

Однак, О. Хотинська-Нор має дещо іншу думку щодо ототожнення зазначених понять. Так, на думку дослідниці, у законодавстві відбулася підміна понять, що призвела до заміни не лише форми, але й змісту. Поняття «правничка допомога» вказує на її суб'єкта – правника (про що також зазначають розробники відповідних змін), водночас конструкція «правова допомога» акцентує увагу на її об'єкті – правах людини. Саме їх захист у його широкому сенсі споконвіку визначає мету функціонування адвокатури в суспільстві та державі [7].

Таким чином, обидві думки науковців лише акцентують увагу на тому, що допомога щодо захисту прав та інтересів особи повинна надаватись лише фахівцями у галузі права, тобто особою, яка володіє знаннями та навичками з права на професійному рівні. Так, законодавством чітко встановлюється, що представник особи у цивільному процесі повинен бути лише фахівцем у галузі права, і лише в окремих випадках надається вичерпний перелік випадків, коли представником може бути не фахівець права, а саме законний представник. Таким чином представлення інтереси в цьому випадку можуть батьки особи, права та інтереси якої потребують правового захисту, усиновлювачі, опікуни або інші особи, визначені законом. Повноваження законного представника підтверджується свідоцтвом про народження дитини або рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна, у той час, коли адвокат, як правопредставник підтверджує свої повноваження, зокрема, у суді, ордером.

Слід також звернути увагу на слушну думку С. Іваницького, відповідно до якої професійна правничка допомога відображає ключові ознаки саме адвокатської допомоги. Передусім, йдеться про забезпечення високого рівня компетентності, кваліфікованості та якості допомоги за рахунок налагодження спеціального механізму доступу до професії, дотримання професійних та етичних стандартів, а також гарантій діяльності [8]. У такому разі слід звернути увагу на розмежування понять «правничка допомога» та «професійна правничка допомога». Адже очевидним є акцент на суб'єкті її надання – правнику (у першому випадку) та професійному правнику (у другому випадку). Саме прив'язка до професії дозволяє виокремити адвоката як єдиного суб'єкта надання такої допомоги.

Вважаю за необхідне зауважити, що в умовах обраному Україною шляху до євроінтеграції, в середині країни відбуваються процеси динаміки у реформуванні українського законодавства шляхом прийняття більш актуальних до сьогодення нормативно-правових актів, або поліпшення вже існуючих шляхом внесення до них змін. Зокрема, такі зміни стосуються й цивільного законодавства.

Так, на сьогоднішній день, зокрема, цивільним законодавством визначено основною функцією правозахисника (адвоката) є функція представництва, а саме, частиною 1 статті 58 ЦПК України зазначено, що сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (са-мопредставництво) та (або) через представника [9].

Однак, слід звернути увагу, що адвокат, окрім визначених ЦПК України правами та обов'язками, він як, правозахисник, наділений й іншими спеціальними правами, обов'язками та гарантіями передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики, які затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року [10], які надають останньому більший спектр повноваженнями та встановлюють більшу відповідальність за неналежне їх здійснення.

Таким чином, у питанні представництва у цивільному процесі надана саме адвокату, ключова роль якого чітко означена внесеними змінами до Конституції України, згідно статті 131-2 якої містить імперативний припис, що винятково адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, крім окремих випадках, визначених законодавством. Так, завданням адвоката визначено наданням професійної правничої допомоги.

Висновки.

Отже, за останні роки дослідженню питань захисту прав учасників цивільного процесу безпосередньо присвячені лише окремі наукові дослідження, що стосуються правосуб'єктності, обов'язків вказаних учасників та їх цивільної процесуальної відповідальності. Актуальними для подальших досліджень залишаються такі безпосередньо пов'язані із цивільним процесуальним статусом учасників цивільного процесу категорії, як права, законні інтереси учасників цивільного процесу, їх юридичні гарантії, процесуальна правосуб'єктність.

Література:

1. Бичкова С.С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: моногр. / С.С. Бичкова – К.: Атіка, 2018. – 420 с.

2. Чорнооченко С. І. Цивільний процес: навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 416 с

3. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

(дата звернення – 27.08.2022).

4. Tertyshnik V., Fomenko A. Legal assistance and protection in criminal proceedings: international standards and integrative doctrine / V. Tertyshnik, A. Fomenko. // scientific journal “philosophy, economics and law review”. Volume 1, no. 2, 2021. 232 p.. – 2021. – с. 123–133.

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс] // Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення – 27.08.2022).

6. Єрмаков М. В. Правова допомога або професійна правнича? Юридичний інтернет-ресурс: Проктокол URL: <https://protocol.ua/ru/pravova-dopomoga-abo-profesiyna-pravnicha/>

7. Хотинська-Нор О.З. Правовий статус адвоката у цивільному судочинстві у світлі оновлених положень процесуального законодавства України. Вісник кримінального судочинства. 2018. No 3/2018 URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2018_Hotunska_Nor.pdf.

8. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017. 800 с.

9. Цивільний процесуальний кодекс [Електронний ресурс] // Кодекс України; Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення – 27.08.2022).

10. Правила адвокатської етики [Електронний ресурс] // З'їзд адвокатів України; Правила від 09.06.2017. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення – 27.08.2022).

***Abstract.** The article outlines the modern problems of protecting the rights of participants in civil proceedings during court proceedings. The judicial form of protection of civil rights is the most effective and the most perfect form of protection of the rights, freedoms and legal interests of subjects of civil legal relations. The right to judicial protection is guaranteed at the level of the Constitution of Ukraine, industry legislation. Accordingly, quite logically, the legislator established judicial protection of civil rights and interests among the general principles of the civil legislation of Ukraine.*

***Key words:** civil process, protection of civil rights, legal aid.*

Стаття отпралена: 10.01.2022 г.

© Мітусова К.С.